

Ūkio subjektų pagrindinių procedūrinių teisių apsauga taikant poveikio priemones ir šių teisių įstatyminio sisteminimo rezultatai

Eimantė Pogužinskė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: + (370) 5 236 6175
El. paštas: eimante.silvaite@tf.vu.lt

Šiame straipsnyje analizuojama, kokią įtaką Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje užtikrinamai ūkio subjektų procedūrinių teisių apsaugai poveikio priemonių taikymo srityje padarė Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo straipsnio (36⁸ str., šiuo metu – 37 str.), kuriame susistemintos pagrindinės procedūrinės ūkio subjektų teisės, priėmimas. Atskleidžiama, iš kokių nuostatų Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje paprastai kildinama ūkio subjektų procedūrinių teisių apsauga taikant poveikio priemones ir kaip ji yra užtikrinama, taip pat įvertinami Viešojo administravimo įstatyme susistemintų procedūrinių teisių taikymo / netaikymo rezultatai ir galimos priežastys.

Pagrindiniai žodžiai: ūkio subjektas, poveikio priemonės, priežiūra, procedūrinės teisės, gero administravimo principas, teisė į gynybą.

The Protection of the Fundamental Procedural Rights of Business Entities by Applying Sanctions and the Results of the Legal Systematization of These Rights

The present article analyses the extent of influence the adopted Article of the Law on Public Administration of the Republic of Lithuania (Art. 36⁸, currently Art. 37), which systematises the basic procedural rights of business entities, has on the protection of business entities' procedural rights, which are assured by the Supreme Administrative Court of Lithuania in its case law. The precise provisions invoked as basis for procedural rights protection in the case law of the Supreme Administrative Court of Lithuania regarding sanctions imposed on business entities are showcased. Furthermore, the results and plausible reasons for the application or non-application of procedural rights systematized in the Law on Public Administration are appraised.

Keywords: business entity, sanctions, supervision, procedural rights, principle of good administration, right of defence.

Received: 31/05/2021. Accepted: 04/10/2021

Copyright © 2021 Eimantė Pogužinskė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Ūkio subjektų administracinė atsakomybė yra pagrindinė juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės alternatyva (Soloveičikas, 2004, p. 23–24), o ūkio subjektų priežiūros metu taikomos poveikio priemonės¹ (administracinės nuobaudos) savo griežtumu gali būti panašios į kriminalines bausmes (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimai). Teisės literatūroje pažymimas ekonominių sankcijų represinis (Raižys, Urbonas, 2010, p. 69) ir baudžiamasis (Paužaitė–Kulvinskienė, 2021, p. 269) pobūdis, nykstanti riba tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybės (angl. *blurring picture*) (Weyembergh, Galli, 2014, p. 10), o konkurencijos teisės evoliucionavimas iš administracinės teisės į baudžiamosios teisės sritį apibūdinamas terminu „*criministrative law*“ (baudžiamosios ir administracinės teisės junginys) (Bailleux, 2014, p. 138). Taip pat teigiama, kad administracinės teisės sistema valdžios institucijų dažnai yra naudojama kaip aplinkkelis, kad būtų galima išvengti naštos, susijusios su baudžiamąja teiseje taikomomis procedūrinėmis garantijomis² (Vermeulen, De Bondt, Ryckman, 2012, p. 95).

Neabejotina, kad ūkinės veiklos ribojimas ir poveikio priemonių taikymas ūkio subjektams yra susijęs su fundamentalių teisių apsauga, o taikant administracines sankcijas turi būti užtikrinamos procedūrinės ūkio subjekto teisės (žr. Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimą). Atitinkamas ūkio subjektų procedūrinių teisių apsaugos lygis kyla ir iš supranacionalinės teisės.

Kita vertus, procedūrinių teisių įvedimas gali būti vertinamas ir kaip savavališkos valstybės valdžios galios atliekant patikrinimus ir skiriant poveikio priemones ribojimo priemonė (De Benedetto, 2014, p. 3) bei tam tikra teisėtų lūkesčių apsaugos forma (Gedmintaitė, 2016, p. 30, 208). Be to, teisės mokslininkai teigia, kad procedūrinis teisingumas gali būti vertinamas kaip reikšminga paskata ūkio subjektams laikytis nustatytų teisinių reikalavimų (Blanc, 2018, p. 481).

Atlikus tam tikrus teisinio reguliavimo pakeitimus, nacionaliniame kontekste imta siekti didesnės ūkio subjektų procedūrinių teisių apsaugos jiems taikant poveikio priemones. Iš Poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos matyti, kad 2014 m. atliktais Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – VAI) pakeičiais, įtvirtinus esmines poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams nuostatas, iš dalies buvo siekiama sustiprinti procedūrinių garantijų užtikrinimą ūkio subjektams (taip pat žr. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2, 36(1), 36(2) straipsnių...). Šių pakeičių išraiška – VAI 4 skirsnio atskiras straipsnis (36⁸ str., šiuo metu – 37 str.), apibrėžiantis pagrindines ūkio subjektų procedūrinės teisės, kurios turi būti užtikrinamos jiems taikant poveikio priemones.

Tačiau teismų praktikoje vis dar gausu atvejų, kai priežiūros institucijos sprendimai dėl poveikio priemonių taikymo yra panaikinami dėl procedūrinių teisių pažeidimo. Be to, administraciniai teismai gana retai eksplicitiškai taiko būtent VAI įtvirtintas ūkio subjektams skirtas procedūrinės teisės. Todėl kyla klausimas, ar 2014 metais atliktais (2015 m. įsigaliojusiais) teisinio reguliavimo pakeitimais (priėmus VAI 36⁸ str., vėliau – 37 str.) ūkio subjektų procedūrinių teisių apsauga taikant poveikio priemones

¹ Nors diskusija dėl poveikio priemonių sąvokos tikrai galima, šiame straipsnyje poveikio priemonių, ekonominių sankcijų, administracinių sankcijų ar nuobaudų terminai yra vartojami kaip sinonimai (taip pat žr. Andruškevičius, Paškevičienė, 2011, p. 187), vertinant, kad jų esminis tikslas yra nubaudimas.

² Procedūrinės teisės ar procedūrinės garantijos šiame straipsnyje vartojamos sinonimiškai. Nors yra teigiančiųjų, kad procedūrinės teisės yra ne kas kita kaip tos pačios procesinės teisės (Šedbaras, 2002, p. 44–45, 51), arba atskiriančiųjų procedūrinius ir procesinius klausimus (Driukas, 2018, p. 63–65), siekiant pažymėti, kad šiame straipsnyje yra kalbama apie priežiūros institucijos turimas užtikrinti ūkio subjektų teises jų priežiūros (atitinkamos administracinės procedūros placiaja prasme) metu, būtent taikant poveikio priemones, o ne teisme, pasirinktas procedūrinių teisių terminas.

buvo sustiprinta, vertinant iš 2021 m. perspektyvos (*ex post*³), kitaip tariant, ar teisinio reguliavimo pokyčiai pasiekė nustatytus rezultatus.

Atsižvelgiant į aptartą problematiką, šio straipsnio tikslas – ištirti, kokią įtaką Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) praktikoje užtikrinamai ūkio subjektų procedūrinių teisių apsaugai poveikio priemonių taikymo srityje padarė VAĮ 36⁸ straipsnio priėmimas. Tai, pasitelkus tradicinius tyrimo metodus – aprašomąjį, loginį ir sisteminę analizę, bus vertinama analizuojant Viešojo administravimo įstatymo nuostatas (konkrečiai – VAĮ 36⁸ str. 2–5 d., šiuo metu pakeistas – 37 str.), kuriose įtvirtintos pagrindinės procedūrinės teisės, užtikrintinos ūkio subjektams taikant poveikio priemones, ir LVAT ūkio subjektų veiklos priežiūros srityje suformuotą praktiką⁴. Minėtas teisinis reguliavimas ir teismo praktika atitinkamai sudarys šio tyrimo objektą. Tam, kad būtų tinkamai atsakyta į nurodytą klausimą (tikslą), nustatytini tokie uždaviniai: pirma, aptarti ir įvertinti bendrųjų procedūrinių teisių sisteminimą VAĮ ir tam įtaką padariusius teisinius veiksnius; antra, išanalizuoti, iš kokių teisės aktų, normų ar teisės principų LVAT praktikoje paprastai kildinama ūkio subjektų procedūrinių teisių apsauga taikant poveikio priemones ir kaip ji yra užtikrinama; trečia, įvertinti VAĮ 36⁸ straipsnio taikymo / netaikymo LVAT praktikoje rezultatus ir galimas priežastis.

Privačių subjektų procedūrinės teisės jiems sąveikaujant su valstybe ir gero administravimo principas pastaraisiais metais itin domina teisės tyrėjus. Nuolatinio dėmesio šis klausimas sulaukia iš J. Paužaitės-Kulvinskienės; gero administravimo principą ir procedūrinę teisę, įskaitant ir ūkio subjektų ekonominių sankcijų skyrimo kontekstą, nagrinėjo A. Adruškevičius, A. Kargaudienė, D. Urbonas, D. Raižys, L. Paškevičienė, J. Nasutavičienė, I. Danėlienė, I. Saudargaitė, I. Deviatnikovaitė ir kt. Ypatingas dėmesys gero administravimo principui ir teisei į gynybą skirtas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijai dedikuotoje monografijoje (Žalimienė ir kt., 2019). Įvairiapusiškai ir išsamiai pastaraisiais metais gero administravimo ir procedūrinių teisių klausimus administracinės atsakomybės kontekste nagrinėja A. Andrijauskaitė, tam tikrus aspektus – M. Markevičiūtė.

Pažymėtina, kad toks tyrimas, atliekamas vadovaujantis *ex post* teisinio reguliavimo vertinimo idėja, iš kurio iš dalies galima spręsti apie teisiniu reguliavimu pasiektus / nepasiektus tikslus procedūrinių teisių stiprinimo klausimu, nacionaliniame kontekste pasižymi naujumu ir originalumu. Vis dėlto šis straipsnis nepretenduoja į išsamų ir visapusišką *ex post* vertinimo atlikimą, nes daugelis tokiam tyrimui reikšmingų aspektų nėra tiriama. Straipsnio tyrimo aktualumą atliepia Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacija numatyti sisteminę programą dėl *ex post* teisinio reguliavimo peržiūros (Regulatory Policy in Lithuania, 2015). Be to, įstatyminių nuostatų galiojimo laikas ir poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams srityje praktiką formuojančio teismo paskelbti sprendimai gali patikimai atskleisti aktualius nagrinėjamo klausimo aspektus.

³ *Ex post* vertinimas yra užbaigto proceso vertinimas, apibrėžiamas kaip reguliari programinė teisės aktų bazės peržiūra vertinant teisinį reguliavimą remiantis aiškiai apibrėžtais politikos tikslais, įskaitant sąnaudų ir naudos vertinimą, siekiant užtikrinti, kad teisės aktai būtų aktualūs, ekonomiškai naudingi ir tinkami tikslams pasiekti (Bublienė, 2017, p. 26). *Ex post* vertinimui daug dėmesio skiria Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (Framework for Regulatory Policy..., 2014), tačiau nacionaliniame teisiniame reguliavime nuostatos dėl *ex post* teisinio reguliavimo vertinimo įsigaliojo tik 2020 m. balandžio 1 d. (2019 m. gegužės 28 d. Teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XIII-2134 redakcija).

⁴ Straipsnyje analizuojama pastarojo dešimtmečio LVAT praktika, ypač suformuota byloje nuo 2016 m. (tikėtina, kad tokiu metu apeliacinės instancijos teismą jau galėjo pasiekti ginčai, kuriems galėjo būti taikomos 2014 m. priimtos ir 2015 m. įsigaliojusios VAĮ normos – 36⁸ str.) iki 2021 m. pradžios (ginčai, kuriems taikytina naujoji 2020 m. gegužės 28 d. VAĮ Nr. XIII-2987 redakcija, straipsnio rengimo metu LVAT dar nepasiekė).

1. Pagrindinių procedūrinių teisių susistemavimo *status quo*

Ūkio subjektai neabejotinai turi pagrįstą lūkestį, kad valstybė, nustatydamą jų veiklos priežiūrai ir jiems neigiamą poveikį galinčioms turėti poveikio priemonėms taikyti keliamus reikalavimus, elgsis atsakingai ir nustatys teisėtas, pagrįstas ir veiksmingai jų teises bei interesus užtikrinančias taisykles, t. y. įgyvendins iš teisinės valstybės principo, *inter alia*, atsakingo valdymo principo, išplaukiančio iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 5 straipsnio 2 ir 3 dalių bei plėtojamo Konstitucinio Teismo praktikoje (2016 m. vasario 17 d., 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimai), kylančius įpareigojimus ūkio subjektams užtikrinti tinkamas galimybes pasinaudoti optimalia viešojo administravimo kontrolės institucijų sistema, ūkio subjektams ginant galbūt pažeistas teises jiems taikant poveikio priemones (Kūris, 2015, p. 75–76). Teisės doktrinoje pažymima, kad Konstitucinio Teismo praktikoje atskleidžiamas konstitucinis atsakingo valdymo principas susijęs su gero administravimo principu (Paužaitė-Kulvinskienė, 2009, p. 87; Danėlienė, Saudargaitė, 2016, p. 98; Žalimienė ir kt., 2019, p. 255; Deviatnikovaitė, 2021, p. 121).

Lietuvos teisinėje sistemoje ūkio subjektų veiklos priežiūra nėra kompleksiskai reguliuojama viename teisės akte. Tai atitinkamai lemia teisinio reguliavimo gausą ir jo nenuoseklumą (Poveikio priemonių taikymo ūkio..., p. 9). Tai, kad nėra taisyklių, kurios detaliam reglamentuotų ekonominių sankcijų skyrimo procedūras, teisės moksle buvo įvardijama netgi teisės spraga, o kaip tobulinti ekonominių sankcijų skyrimą, buvo siūloma spręsti kompleksiskai, unifikuojant šį procesą (įskaitant ir visą administracinių nuobaudų skyrimo procesą) (Raižys, Urbonas, 2010, p. 70; taip pat žr. Andruškevičius, 2010, p. 31–32; Markevičiūtė, 2016, p. 82; Paužaitė-Kulvinskienė, 2021, p. 266–267).

Pripažįstama, kad administracinių procedūrų aktas gali padėti nustatyti konkrečiam sektoriui tinkamas būdingas procedūrinės taisykles, taip pat aiškiai apibrėžti asmenų teises ir užtikrinti veiksmingą administracinių sprendimų priėmimą (Galletta *et al.*, 2015, p. 8). Nacionalinės teisės doktrinoje atkreipus dėmesį į tai, kad nuostatų dėl ekonominių sankcijų skyrimo trūksta ir jos nėra pakankamos (Urmonas, Kanapinskas, 2010, p. 320, 323), bendrąsias ūkio subjektų veiklos priežiūros taisykles imta sisteminti VAĮ.

Ūkio subjektams jų veiklos priežiūros metu taikant poveikio priemones turimos užtikrinti procedūrinės teisės buvo įtvirtintos 36⁸ straipsnio 2–5 dalyse (2014 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. XII-1317 redakcija), o priėmus naują VAĮ redakciją (2020 m. gegužės 28 d. įstatymo Nr. XIII-2987 redakcija) – atitinkamai 37 straipsnyje, reglamentuojančiame poveikio priemonių ūkio subjektams taikymą. Įvertinus šių straipsnių nuostatas (po pakeitimo išliko analogiški reikalavimai), galima išskirti, kad ūkio subjektams taikant poveikio priemones turi būti garantuojamos tokios procedūrinės teisės: teisė būti informuotam apie galimą pažeidimą; teisė susipažinti su surinkta medžiaga, pateikti įrodymus, duoti paaiškinimus, teikti prašymus; teisė gauti motyvuotą sprendimą; teisė apskūsti sprendimą. Tai gali būti laikoma tam tikra procedūrinių teisių kodifikavimo ar sistemavimo forma.

Nors nacionaliniai teisės mokslininkai teigia, kad „kodifikavimas nėra panacėja nuo visų socialinių ligų“ (Beinoravičius, Vainiūtė, 2007, p. 16), dar J. Benthamas nurodė, kad kodifikacijos procesas turi pagerinti sistemos darną (Bentham, 1982, p. 302–308).

Taip pat reikia pažymėti, kad, kalbant apie procedūrinės garantijas ūkio subjektams, aktualus anksčiau galiojęs ir didelę praktinę reikšmę įgijęs VAĮ 8 straipsnis (2014 m. lapkričio 11 d. įstatymo Nr. XII-1317), kurio 1 dalyje numatyta ne tik bendra individualių administracinių aktų pagrindimo objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pareiga, bet ir tai, kad taikomos poveikio priemonės turi būti motyvuotos (naujos redakcijos VAĮ 10 straipsnyje detalizuojami bendrieji administracinio sprendimo reikalavimai, *inter alia*, tai, kad turi būti nurodomi sprendimo motyvai). Nors, įvertinus specialiąsias nuostatas (VAĮ 36⁸ str. 4 d., šiuo metu – 37 str. 4 d.), yra pagrindas vertinti, kad priežiūros subjekto pareiga motyvuoti administracinį sprendimą iš dalies buvo dubliuojama.

Iš *travaux préparatoires* matyti, kad pagrindinė teisinio reguliavimo keitimo ir procedūrinių teisių stiprinimo intencija buvo susijusi su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) ir Europos Tarybos Ministrų Kabineto rekomendacijų (Nr. R (88) 18 „Dėl juridinių asmenų atsakomybės už pažeidimus“ ir Nr. R (91) 1 „Dėl administracinių sankcijų“) reikalavimais (Poveikio priemonių taikymo ūkio..., p. 4). Tačiau šiais motyvais vadovaujantis atlikto procedūrinių teisių sisteminimo negalima vertinti kaip atlikto laiku, nes Lietuva Europos Tarybos nare tapo dar 1993 metais, o administraciniai teismai savo praktikoje minėtų rekomendacijų nuostatas ėmė taikyti dar 2004 m.⁵, ką jau kalbėti apie Konvencijos nuostatų taikymą⁶. Kita vertus, vykdant ūkio subjektų veiklos priežiūros instituto pertvarką (Viešojo administravimo įstatymo 2, 5, 7 ir 8 straipsnių...; Verslą prižiūrinių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcija, 2009; Geresnio reglamentavimo programa, 2008), tokia iniciatyva gali būti vertinama kaip pamatuotas ir teigiamas viso ūkio subjektų veiklos priežiūros instituto stiprinimas.

Sisteminant procedūrinės teisės VAI išvengiama ir implicitinė Europos Sąjungos (toliau – ES) teisyne įtaka (Paužaitė-Kulvinskienė, Andrijauskaitė, 2020, p. 574–573). Dėl to procedūrinės teisės sisteminantys teisinio reguliavimo pokyčiai gali būti vertinami kaip atliepiantys europinę kodifikacijos tendenciją, pirmiausiai – gero administravimo principo kodifikavimą Chartijoje. Nacionaliniai teisės mokslininkai teigia, kad „pagal savo turinį teisė į gerą administravimą yra teisės į tinkamas ir efektyvias administracines procedūras atitikmuo“ (Paužaitė-Kulvinskienė, 2009, p. 85). Nors reikia pažymėti, kad gero administravimo principo sisteminimą Chartijoje liečianti kodifikacija europiniu lygmeniu nebuvo vienintelė⁷.

VAI atskirame straipsnyje įtvirtintos procedūrinės teisės iš dalies atspindi Chartijoje reglamentuojamus gero administravimo ir teisės į gynybą elementus, kitaip tariant – fundamentaliąsias teises. Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) formuojamą jurisprudenciją, teisės į gynybą, kylanti iš Chartijos 47 ir 48 straipsnių, užtikrinimas yra bendrasis ir fundamentalusis ES teisės principas, kurį reikia taikyti vykstant kiekvienai procedūrai, kuri buvo pradėta prieš asmenį ir gali pasibaigti jo nenaudai priimtu aktu (*ARBED*, 2003, 19 punktas; *Sopropé*, 2008, 36 punktas; *Texdata Software*, 2013, 83 punktas). Šis principas turi būti garantuojamas netgi tuo atveju, kai nėra procedūrą reglamentuojančių taisyklių (De Moor-Van Vugt, 2012, p. 19). ESTT yra pripažinęs, kad Chartijos principai taip pat saugo ir verslą (juridinius asmenis) (*DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH*, 2010, 59 punktas). Bendrosios Chartijos nuostatos nuosekliai persikėlė į ESTT praktiką ir tapo reikšmingu teisės aiškinimo šaltiniu⁸.

⁵ Pavyzdžiui, LVAT 2004 m. gruodžio 22 d. sprendimas administracinėje byloje, kuriame nurodoma, kad skiriant ekonominę sankciją turi būti užtikrinamos visos procesinės garantijos; LVAT 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje, kurioje pažymima, kad poveikio priemonė turi turėti įstatyminį pagrindą. Europos Tarybos leidinys, supažindinantis ir su juridinių asmenų pagrindinėmis teisėmis santykiuose su viešojo administravimo institucijomis, lietuvių kalba buvo išleistas dar 2004 m. (Valančius, 2004).

⁶ Pagal teismų procesinių sprendimų paieškos „Infollex“ duomenis, Konvencijos nuostatos LVAT sprendimų motyvuose pateikiamos nuo pat LVAT įkūrimo – 2001 m.

⁷ 2016 m. birželio 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl atviros, veiksmingos ir nepriklausomos Europos Sąjungos administracijos, joje buvo įtvirtintas procedūrinių taisyklių, kurių Sąjungos administracija turėtų laikytis vykdydama administravimo veiklą, rinkinys, patvirtinta, kad procedūrinės teisės ES politinėje programoje iš tiesų buvo esminės reikšmės; maža to – diskusija dėl gero administravimo principo ES lygmeniu paskatino sukurti ES administracinės teisės tyrimų tinklą, kuris 2014 m. paskelbė „ReNEUAL pavyzdines ES administracinių procedūrų taisykles“. Deja, ši iniciatyva dėl politinės paramos stokos nebuvo perkelta į privalomąjį ES teisyne. Europos Komisijai baiminantis pernelyg apsunkinto darbo ir lėtesnio sprendimų priėmimo (Galetta *et al.*, 2015, p. 10).

⁸ ESTT mokesčių administravimo procedūros metu garantuojamas teisės aiškina remdamasis Chartija (pvz., *Glen-core Agriculture Hungary Kft*, 2019), Chartijos nuostatos taikomos ir nagrinėjant konkurencijos bylas (pvz., *United Parcel Service, Inc*, 2019).

Dėl to Chartijos nuostatas (47 ir 48 str.) ir 41 straipsnyje įtvirtintą gero administravimo principą yra pagrindas laikyti reikšmingu ūkio subjektų procedūrinės garantijas nustatančiu šaltiniu. Tai, kad VAĮ visuminiu teisiniu reguliavimu sudaromos prielaidos bent iš dalies garantuoti Chartijoje įtvirtintus gero administravimo standartą sudarančius procedūrinius aspektus, pažymima ir teisės doktrinoje (Danėlienė, Saudargaitė, 2016, p. 101; taip pat žr. Deviatnikovaitė, 2021, p. 122).

Vis dėlto VAĮ dėl procedūrinių teisių reglamentavimo stokoja nuoseklumo. VAĮ yra formuojami du atskiri procedūrinių teisių katalogai: vienas yra skirtas administracinei procedūrai, kitas – ūkio subjektams. Tačiau kyla rimtų abejonių, ar tokiam atskirų katalogų formavimui yra pagrįstų priežasčių. Štai LVAT praktikoje VAĮ įtvirtintos administracinės procedūros metu užtikrinamos procedūrinės teisės vertinamos plačiau, kaip peržengiančios šio VAĮ įtvirtinto administracinės procedūros instituto⁹ ribas (LVAT 2012 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje; 2013 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje; 2017 m. spalio 31 d. sprendimas administracinėje byloje; 2019 m. birželio 26 d. sprendimas administracinėje byloje ir kt.).

VAĮ 37 straipsnyje (anksčiau – 36⁸ str.) susistemintų pagrindinių teisių pakankamumo klausimas gali kilti, pavyzdžiui, dėl teisės pareikšti nušalinimą, turėti vertėją ar atstovą nedetalizavimo. Be to, nemažai klausimų keliantis yra ūkio subjekto pareigos bendradarbiauti su priežiūros institucija (VAĮ 35 str., anksčiau – 36⁶ str.) ir teisės neinkriminuoti savęs santykis. LVAT yra pasisakęs dėl teisės neduoti parodymų prieš save konkurencijos teisės plotmėje, t. y. kad tiriamas ūkio subjektas negali atsisakyti suteikti informacijos motyvuodamas tuo, jog ši informacija gali būti naudojama konstatuoti konkurencijos teisės pažeidimą. Tačiau Konkurencijos taryba savo klausimais negali piktybiškai versti tiriamą ūkio subjektą pripažinti pažeidimo padarymą (LVAT 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje; 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje). Teigiama, kad mokesčių teisėje nėra suformuotų aiškių kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų užtikrinama mokesčio mokėtojo teisė neduoti parodymų prieš save (Raižys, Nasutavičienė, 2018, p. 126). Teisės tylėti klausimo aktualumą rodo ir ESTT sprendžiami klausimai bei teisės tylėti kildinimas iš Chartijos 47 ir 48 straipsnių¹⁰.

Nekvestionuojant specialiujų įstatymų būtinybės ir jų reguliuojamų klausimų išskirtinumo, kalbant apie procedūrinių teisių užtikrinimo sistemiškumą, pažymėtina, kad aptartų pagrindinių procedūrinių teisių įtraukimas į VAĮ nenulėmė to, kad procedūrinės teisės tapo nedetalizuojamos specialiuosiuose įstatymuose. Be to, tam tikroms sritims VAĮ susistemintos ūkio subjektų procedūrinės teisės netaikomos (pvz., mokesčių administratoriui, muitinei, finansų rinkos priežiūrai, taip pat konkurencijos priežiūrai

⁹ Pagal Viešojo administravimo įstatyme pateiktą administracinės procedūros apibrėžimą, administracinės procedūros atveju yra kreipiamasi dėl viešojo administravimo veiklos. Klausimas, ar pagrįstai administracinė procedūra yra laikoma viena iš viešojo administravimo sričių, keliamas jau nuo pat VAĮ priėmimo (Šedbaras, 2002; Šedbaras, 2006, p. 63–69), ir šiuo metu dėl pernelyg siauro apibrėžimo vis sulaukia kritikos (Andrijauskaitė, 2020). Šiame straipsnyje administracinė procedūra vartojama ir plačiau požiūriu (tam tikrais atvejais tai yra patikslinama), kalbant apie priežiūros subjekto atliekamus tyrimo veiksmus ir priimamą sprendimą.

¹⁰ Pirmiausiai ESTT dėl teisės tylėti buvo pasisakęs tik konkurencijos teisės srityje. ESTT *Orkem* byloje nurodė, kad „[n]ors Komisija <...> turi teisę nurodyti įmonėms pateikti visą būtina informaciją apie faktus, kurie joms gali būti žinomi, ir prireikus perduoti jai turimus su tuo susijusius dokumentus, net jeigu jais pasinaudojus galima nustatyti vienos ar kitos įmonės konkurenciją pažeidžiančius veiksmus, vis dėlto <...> Komisija negali įpareigoti įmonės pateikti atsakymus, kuriais tokia įmonė turėtų pripažinti pažeidimą, kurį turi įrodyti pati Komisija“ (34–35 p.); šia praktika vadovavosi ir LVAT. Vėliau ESTT pažymėjo, kad ESTT suformuota teisė tylėti taikymo apimtis atitinka Chartijos 47 ir 48 straipsnius, nes reikalavimas užtikrinti konkurencijos teisės veiksmingumą reiškia, kad reikia palyginti teisės tylėti ir viešojo intereso, kuriuo grindžiamas persekiojimas už konkurencijos teisės pažeidimus, svarbą (pvz., *Buzzi Unicem*, 60 ir 62 punktai, ir kt.). ESTT teigimu, teisė tylėti neapima atsakymų į klausimus dėl faktinių aplinkybių, nebent jais siekiama gauti atitinkamos įmonės prisipažinimą dėl Komisijos tiriamo pažeidimo padarymo (Generalinio advokato Priit Pikamae išvada, pateikta 2020 m. spalio 27 d., byloje C-481/19, 92 punktas). ESTT byloje *Consob* pasisakė dėl fizinio asmens teisės tylėti, jei iš jo atsakymų gali paaiškėti jo atsakomybė už pažeidimą, už kurį gali būti skirtos baudžiamoji atsakomybė.

atliekantiems subjektams ir kt.). Nepaisant to, nuostatų, numatančių bendrosius poveikio priemonių ūkio subjektams taikymo procedūrinius reikalavimus, įtvirtinimas (susisteminimas) viename teisės akte iš esmės vertintinas kaip pozityvus reiškinys, turintis prisidėti prie ūkio subjektų teisių užtikrinimo ir nuoseklesnės ūkio subjektų veiklos priežiūros sistemos kūrimo.

2. LVAT praktika dėl procedūrinių ūkio subjektų teisių užtikrinimo

Kyla klausimas, kokią praktinį poveikį procedūrinių teisių susisteminimas padarė ūkio subjektų teisių apsaugai. Tam, kad būtų įvertintas VAĮ 36⁸ straipsnyje susistemitų procedūrinių teisių taikymas LVAT praktikoje ir jų realus poveikis ūkio subjektų teisių apsaugai, šiuos pokyčius būtina atskleisti visos LVAT praktikos kontekste, aiškinantis, iš kokių teisės aktų, normų ar teisės principų LVAT paprastai kildina ūkio subjektų procedūrinių teisių užtikrinimo pagrindus jiems taikant poveikio priemones (būtent koncentruojantis į gero administravimo principo ir teisės į gynybą elementus).

2.1. Konstitucijos ir supranacionalinių teisės šaltinių įtaka

Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. LVAT praktikoje pateikiamos nuorodos į Konstitucinio Teismo išaiškinimus, pagal kuriuos „pažeistos teisės gali būti ginamos teisme nepriklausomai nuo to, ar ši Konstitucijoje garantuota asmens teisė įtvirtinta įstatyme arba jo įgyvendinamajame teisės akte ar ne“ (žr. Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d., 2000 m. gegužės 8 d. nutarimus) bei „teisė kreiptis į teismą yra absoliuti“ (žr. Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimą) (LVAT 2014 m. birželio 11 d. nutartis administracinėje byloje). Tam tikrais atvejais iš Konstitucijos 30 straipsnio yra kildinama ir teisė būti išklaustam, kaip vienas iš teisės į tinkamą teisinį procesą elementų (LVAT 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis administracinėje byloje).

Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalyje asmeniui, kuris įtariamas padaręs nusikaltimą <...>, garantuojama teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą, o Konstitucijos 31 straipsnio nuostatos negali būti aiškinamos kaip skirtos tik asmenims, traukiamiems baudžiamojon atsakomybėn (Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarime pateiktas iš Konstitucijos 31 straipsnio kylančių garantijų, kurios turi būti užtikrinamos taikant sankcijas, savo dydžiu, griežtumu, prilygstančias kriminalinėms bausmėms, sąrašas, tarp kurių minimos tokios garantijos, kaip antai draudimas versti duoti parodymus prieš save, sankcijos taikymas (bausmės arba nuobaudos skyrimas) tik remiantis įstatymu, teisė į gynybą nuo asmens sulaikymo arba pirmosios apklausos momento, teisė turėti advokatą ir kt. Taigi šios nuostatos aktualios ir ūkio subjektams taikant poveikio priemones.

Konvencijos nuostatomis ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika LVAT vadovaujasi vertindamas įvairius su ūkio subjektų baudimu ir skiriamomis sankcijomis susijusius klausimus, pirmiausiai, atsižvelgdamas į vadinamuosius Engel kriterijus, išplėtotus aiškinant Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintą sąvoką „baudžiamasis kaltinimas“¹¹. Taikant šiuos kriterijus savo griežtumu baudžiamojo pobūdžio sankcijoms prilygstančiomis pripažįstamos dažniausiai Konkurencijos tarybos

¹¹ EŽTT byloje *Engel ir kiti prieš Nyderlandus* (1976) suformuoti kriterijai yra tokie: 1) teisinė pažeidimo klasifikacija pagal vidaus teisę (padaryto pažeidimo vieta teisės pažeidimų sistemoje); 2) pažeidimo pobūdis ir 3) sankcijos, kuri pažeidėjui gali būti skiriama, griežtumas. EŽTT byloje *Öztürk prieš Vokietiją* (1984) antrasis kriterijus buvo pakeistas, daugiau dėmesio skiriant sankcijos tikslui, o ne pobūdžiui (53 p.). Vėliau EŽTT įvedė kvazibaudžiamųjų priemonių kategoriją (EŽTT byla *Jussila prieš Suomiją* (2006), 43 punktą), kurios suponuoja, kad lengvesnio baudžiamojo pobūdžio sankcijoms gali būti taikomos mažiau griežtos procedūros (daugiau žr. Andrijauskaitė, 2019). Vertinama, kad šios kategorijos įvedimas tik sukėlė dar daugiau sumaišties dėl autonominio baudžiamojo pobūdžio sankcijos aiškinimo (Weyembergh, Joncheray, 2016, p. 191).

skiriamos baudos (LVAT 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje), taip pat mokesčių administratoriaus skiriamos baudos (EŽTT byla *Impar prieš Lietuvą* (2010); byla *Rikoma prieš Lietuvą* (2011); Raižys, Nasutavičienė, 2018, p. 117). Tokiu atveju laikoma, kad ūkio subjektui turi būti suteiktos Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės į teisingą teisimą garantijos (LVAT 2014 m. balandžio 8 d. nutartis administracinėje byloje). Sprendžiant dėl veiksmingos teisinės gynybos taip pat aktualus Konvencijos 13 straipsnis (LVAT 2018 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje).

LVAT vadovaujasi Konvencijos 7 straipsniu aiškindamas *nulla poena sine lege* reikalavimus (kaip ir Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalimi) (LVAT 2018 m. gegužės 29 d. nutartis administracinėje byloje; 2015 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje), o Konvencijos 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalimi, Europos Ministrų Komiteto rekomendacijomis Nr. R(91) 1 „Dėl administracinių nuobaudų“ vadovujamasi sprendžiant su *non bis in idem* principo taikymu susijusius klausimus (kaip ir Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalimi) (LVAT 2020 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje; 2021 m. sausio 20 d. nutartis administracinėje byloje).

Reikšmingu šaltiniu, iš kurio kildinami atitinkami įpareigojimai ūkio subjektams taikomų poveikio priemonių kontekste, galima įvardyti Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijas (LVAT 2017 m. kovo 3 d. sprendimas administracinėje byloje). Pažymima, kad teismų praktika, kurioje vadovaujama Europos Tarybos Ministrų Kabineto rekomendacijomis, didina teismų sprendimų autoritetą, padeda teismams geriau konkretinti Konvencijos nuostatas ir atskleisti naujų teisinių idėjų turinį ir kt. (Andrijauskaitė, 2018, p. 414–415). LVAT praktika, kurioje vadovaujama Europos Tarybos *soft law*, kaip prisidedanti prie konceptualaus gero administravimo principo plėtojimo, pozityviai vertinama bei pristatoma ir tarptautiniame kontekste (daugiau žr. Stelkens, Andrijauskaitė, 2020; Paužaitė-Kulvinskienė, Andrijauskaitė, 2020, p. 581).

Gan ryškiai LVAT praktikoje jaučiamas Chartijos poveikis. Chartijos nuostatos asmens interesų gynybos jau nesiejama su sankcijos griežtumu ar jos dydžiu, tačiau nurodo, kad asmens teisės turi būti gerbiamos kiekvienu atveju, kai yra priimamas sprendimas, galintis neigiamai paveikti jo teises. Nors laikoma, kad Chartijos 47 ir 48 straipsniais garantuojama apsauga yra tolygi Konvencijos 6 ir 13 straipsnių apsaugai (Su Pagrindinių teisių chartija...), galima rasti nuomonių, kad, vadovaujantis Chartijos 47 straipsniu, „ES teisėje sukuriama kur kas didesnė apsauga nei pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį“ (Žalimienė ir kt., 2019, p. 107).

LVAT, savo praktikoje Chartiją pradėjęs taikyti nuo 2010 m., laikosi pozicijos, kad Chartijos 41 straipsnio nuostatos išreiškia bendras teises vertybes, į kurias, sprendžiant dėl gero administravimo principo turinio Lietuvoje, gali būti atsižvelgiama kaip į papildomą teisės aiškinimo šaltinį; nors taip pat dažnai vadovaujama ir Chartijos 47 ir 48 straipsniais bei juos plėtojančia ESTT praktika (LVAT 2017 m. kovo 3 d. sprendimas administracinėje byloje; 2017 m. spalio 31 d. sprendimas administracinėje byloje). Manoma, kad naudojant tokią papildomą subjektinių teisių gynimo priemonę kaip Chartija nacionalinių teismų praktikoje užtikrinama veiksmingesnė pažeistų teisių gynyba (Danėlienė, Saudargaitė, 2016, p. 106).

Detalizuojant ūkio subjektų teisę apskusti administracinį sprendimą, kuriuo yra pritaikyta poveikio priemonė, pažymėtina, kad tai gali atlikti tiesioginį suinteresuotumą turintis asmenys ir asmenys, kurie yra suinteresuoti sprendimo sukeliama padariniais. Būtent suinteresuotumo klausimas buvo nagrinėjamas LVAT 2017 m. spalio 31 d. sprendime administracinėje byloje¹², o išvada dėl ūkio subjekto

¹² Šiame sprendime buvo išaiškinta, kad ES valstybėje narėje įsteigtas subjektas, teikiantis audiovizualines žiniasklaidos paslaugas ir organizuojantis jų patekimą į Lietuvos Respublikos rinką, (televizijos programų transliuotojas) turi materialinį teisinį suinteresuotumą dėl Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimo, kuriuo retransliuotojams, per kuriuos pastarasis televizijos programų transliuotojas perduoda jo sudarytą televizijos programą ir tokiu būdu ji pasiekia vartotojus, pritaikoma poveikio priemonė – atitinkamos televizijos programos tam tikrų programų retransliavimo Lietuvos Respublikos teritorijoje sustabdymas, teisėtumo ir pagrįstumo.

teisės apskūsti priežiūros subjekto sprendimą, kuriuo paskiriamos poveikio priemonės, buvo padaryta analizuojant Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, Konvencijos 6 straipsnio, Chartijos, Administracinių bylų teisenos įstatymo bei specialaus Visuomenės informavimo įstatymo nuostatas. Tačiau aiškindamas teisę apskūsti paskirtą poveikio priemonę LVAT tam tikrais atvejais vadovaujasi ir poįstatyminiu reguliavimu¹³. Taigi ūkio subjekto teisė apskūsti administracinį sprendimą, kuriuo pritaikyta poveikio priemonė, dažnai aiškinama vadovaujantis įvairiais šaltiniais ir kriterijais.

Apskritai Konstitucija ir supranacionaliniai teisės šaltiniai dažniausiai yra naudojami kaip papildomi aiškinimo šaltiniai, nurodantys pagrindines teisės nuostatas ar nacionalinio teisinio reguliavimo aiškinimo kryptį. Tačiau tam tikrais atvejais procedūrinių teisių pažeidimas yra kildinamas iš Konstitucijos arba supranacionalinės teisės netinkamo taikymo, nenurodant jį patikslinančios nacionalinės teisės normos, o labiau apeliuojant į bendruosius administracinei procedūrai (plačiuoju požiūriu) keliamus kriterijus¹⁴. Taigi supranacionaliniai teisės aktai neretai atlieka ir pirminio teisės šaltinio funkciją.

2.2. Bendrųjų nacionalinių principų ir bendrojo pobūdžio įstatyminių nuostatų taikymas

Iš LVAT praktikos analizės nustatyta, kad reikšminga dalis priežiūros institucijų administracinių sprendimų, kuriais ūkio subjektams skiriamos poveikio priemonės, yra panaikinama dėl tinkamo motyvavimo trūkumo, siejamo su VAĮ 8 straipsnio 1 dalies nesilaikymu: pažymima, kad adresatas, į kurį nukreiptas tokio pobūdžio teisės aktas, turi aiškiai suprasti, kodėl priimamas toks sprendimas, jam turi būti žinomi šio akto priėmimo teisinis ir faktinis pagrindai, motyvai (LVAT 2016 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje); konkrečių teisės normų nesusiejimas su objektyviais duomenimis (faktais) vertinamas kaip pažeidimas, paneigiantis ūkio subjekto teisę žinoti priimto sprendimo pagrindus, apribojantis jo teisę į veiksmingą teisminę gynybą (LVAT 2019 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas administracinėje byloje; 2020 m. balandžio 1 d. sprendimas administracinėje byloje; 2020 m. kovo 18 d. nutartis administracinėje byloje; taip pat žr. Andruškevičius, Paškevičienė, 2011, p. 172–184). Poveikio priemonės pagrindimas gali būti išdėstomas ir administracinį sprendimą lydinčiuose dokumentuose (LVAT 2019 m. rugpjūčio 7 d. nutartis administracinėje byloje).

VAĮ 8 straipsnis, *inter alia*, jo 1 dalis, buvo taikomas visiems priežiūros subjektams, t. y. Konkurencijos tarybai priimant nutarimus (LVAT 2016 m. gegužės 2 d. sprendimas administracinėje byloje; 2020 m. birželio 3 d. nutartis administracinėje byloje), mokesčių administratoriui (LVAT 2019 m. gruodžio 11 d. nutartis administracinėje byloje; 2020 m. birželio 17 d. nutartis administracinėje byloje; Surgailis, 2016). Administracinio sprendimo bendrųjų reikalavimų, *inter alia*, motyvavimo pareigos universalumas pabrėžiamas ir administracinės teisės doktrinoje (Andruškevičius, Paškevičienė, 2011, p. 194–196).

Administracinio sprendimo, kuriuo taikoma poveikio priemonė, motyvavimo trūkumai yra įvertinami ir per bendrųjų viešojo administravimo principų prizmę. Administracinės teisės teoretikai taip pat akcentuoja administracinio sprendimo ryšį su viešojo administravimo principais (Andruškevičius,

¹³ Pavyzdžiui, nustatęs, kad institucija ūkio subjektui taikė poveikio priemonę – nurodymą iš Estijos Respublikos rinkos susigrąžinti alų, kuris yra imperatyvus ir sukelia pareiškėjui konkrečių teisinių padarinių, LVAT nurodė, kad teisė jį apskūsti teismui kyla ne tik iš Administracinių bylų teisenos įstatymo, bet ir iš poįstatyminio teisinio reguliavimo (LVAT 2018 m. rugsėjo 25 d. nutartis administracinėje byloje).

¹⁴ Štai nagrinėdamas ginčą dėl patikrinimo akto teisėtumo LVAT nustatė teisės į gynybą ir teisės būti išklausytam pažeidimą (atsakovas, apskaičiuodamas sprendime mokesčio sumą kitaip negu patikrinimo akte ir padidindamas mokesčio sumą, nesuteikė prieš tai pareiškėjai dar vienos galimybės pateikti argumentus ir įrodymus), kurį kildino iš Konstitucijos 30 straipsnio, Chartijos 47 straipsnio ir bendrosios pareigos būti išklausytam administracinės procedūros (plačiuoju požiūriu) metu (LVAT 2019 m. gruodžio 4 d. sprendimas administracinėje byloje).

Paškevičienė, 2011, p. 147–153). Štai alkoholio kontrolės srityje LVAT konstatavo, kad priežiūros subjekto sprendime iš tikro nėra pateikta duomenų, kuriais remiantis buvo nuspręsta sustabdyti ūkio subjektui išduotų licencijų galiojimą, nenurodyta absoliučiai jokių faktų, argumentų, neaprašyta situacija, įgalinusi instituciją priimti ginčijamą sprendimą. Tai lėmė teismo vertinimą, kad skundžiamas sprendimas priimtas nesilaikant gero administravimo, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principų, nėra tinkamai motyvuotas (jame neišdėstyti konkretūs faktiniai pagrindai), todėl tai akivaizdžiai nesuderinama ir su VAI reikalavimais (LVAT 2019 m. gruodžio 18 d. sprendimas administracinėje byloje). Tam tikrais atvejais priežiūros subjekto veiksmai, kai sprendime yra nenurodoma, koks tiksliai teisės aktas yra pažeistas, vertinami kaip atlikti *ultra vires* (LVAT 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje). Nagrinėdamas ginčą dėl ūkio subjekto importuotų prekių (techninės sijos rūgšties) muitinės vertės, jai nustatyti naudojamų metodų ir duomenų (priemonių) LVAT motyvavimo pareigą susiejo su teisminės gynybos principu: „nežinant išsamių sandorio vertės netaikymo motyvų <...> būtų užkirstas kelias realizuoti Konstitucijos, Konvencijos ir Chartijos suteikiamą teisę į teisminę gynybą“ (LVAT 2013 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje).

Kitų procedūrinių teisių pažeidimas taip pat yra siejamas su bendrųjų teisės principų pažeidimu. Pavyzdžiui, nustatęs teisės būti išklaustam pažeidimą, teismas konstatavo, kad tai prieštarauja bendriesiems teisės principams, pažeidžia pareiškėjo teisėtus lūkesčius, nesiderina su gero administravimo ir atsakingo valdymo imperatyvais, mažina visuomenės ir jos narių pasitikėjimą valdžios įstaigomis (LVAT 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje; 2019 m. spalio 10 d. nutartis administracinėje byloje; 2019 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje); o nustatęs, kad priežiūros subjektas nepakankamai išigilino į ūkio subjekto situaciją, kėlė jam prieštarigus ir netikslius reikalavimus, nesuteikė jam galimybės pateikti papildomus dokumentus ir patikslinti licenciją, teismas vertino, kad priežiūros institucija nesilaikė gero administravimo principo (LVAT 2019 m. kovo 6 d. nutartis administracinėje byloje).

Analizuojant LVAT praktiką dėl kitų bendrųjų teisės normų taikymo, nustatyta, kad VAI 36⁸ straipsnyje įtvirtintų procedūrinių teisių eksplicitinis taikymas sprendžiant ginčus dėl ūkio subjektams pritaikytų poveikio priemonių LVAT praktikoje yra gan retas. Štai LVAT, sprenddamas dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos sprendimo pagrįstumo ir teisėtumo bei atsakydamas į ūkio subjekto argumentą dėl VAI 36⁸ straipsnio 2 dalyje įtvirtintų reikalavimų užtikrinimo, nurodė, kad pareiškėjas žinojo apie pareigą apmokėti sąskaitas už telefono numerių priežiūrą ir buvo tinkamai informuotas, dėl to nebuvo pagrindo konstatuoti, kad buvo pažeistas VAI 36⁸ straipsnio 2 dalies reikalavimas (LVAT 2017 m. birželio 2 d. nutartis administracinėje byloje). 2019 m. balandžio 17 d. nutartyje administracinėje byloje LVAT taip pat vertino ūkio subjekto argumentus dėl VAI 36⁸ straipsnio 3 ir 4 dalių pažeidimų, tačiau jų nenustatė.

Atliekų tvarkymo įstatymo 34²³ straipsnyje nustatytos poveikio priemonės – įspėjimo apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą – ginčijimo teisme klausimas aiškintas VAI 36⁸ straipsnio 5 dalies kontekste. Tokiam aiškinimui ir LVAT praktikos pokyčiui (anksčiau tokie sprendimai nebuvo laikomi savarankiškais ginčo objektais) turėjo įtakos Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 30 d. nutarime pateikti išaiškinimai (LVAT 2017 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje).

LVAT praktikoje randama ir pavyzdžių, kai VAI 36⁸ straipsnio nuostatos taikomos ir toms sritims, kurioms pagal įstatymą šios nuostatos buvo rekomendacinės: nagrinėdamas ginčą dėl Lietuvos banko valdybos nutarimo, kuriuo buvo panaikintas ūkio subjektui išduotos finansų patarėjo įmonės licencijos galiojimas ir vadovui išduota finansų maklerio licencija, LVAT pažymėjo, kad skiriant Finansinių priemonių rinkų įstatymo nustatytas poveikio priemones taikytinos ir VAI 36⁸ straipsnyje nustatytos taisyklės (LVAT 2017 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje), tačiau detalčiau jų taikymo neaptarė.

Tai, kas išdėstyta, suponuoja, kad procedūriniai ūkio subjektų teisių pažeidimai dėl netinkamo ar nepakankamo priežiūros subjektų administracinių sprendimų, kuriais taikomos poveikio priemonės, motyvavimo LVAT praktikoje yra siejami su VAĮ 8 straipsnio 1 dalies arba bendrųjų teisės principų pažeidimu. Taip pat yra pagrindas teigti, kad procedūrinės teisės apskritai LVAT praktikoje yra įgijusios bendrųjų teisės principų pobūdį, nes jų neužtikrinimas dažnai yra siejamas su bendrųjų teisės nuostatų ar teisės principų pažeidimu. Kartu pabrėžtinai VAĮ 8 straipsnio taikymo universalumas ir pritaikomumas visoms ūkio subjektų veiklos priežiūros sritims, kas tik patvirtina, kad bendrųjų procedūrinių nuostatų veikimas ir taikymas visoms ūkio subjektų veiklos priežiūros sritims yra galimas. Šiuo metu pareigos motyvuoti administracinį sprendimą, siejamas su VAĮ 8 straipsnio 1 dalimi, galiojusios iki 2020 m. lapkričio 1 d., taikymas yra persmelkęs visą LVAT praktiką ir yra tvirtai joje įsigalėjęs. Tačiau VAĮ 36⁸ straipsnio taikymas kaip ūkio subjektų procedūrinių teisių gynybos priemonė nėra plačiai naudojama.

2.3. Procedūrinių teisių apsauga per *lex specialis* prizmę

LVAT praktikoje atvejai, kai procedūrinių teisių užtikrinimo klausimai vertinami per *lex specialis* prizmę, pirmiausiai yra susiję su tomis sritimis, kurioms taikomos išimtys dėl VAĮ ūkio subjektų veiklos priežiūros nuostatų taikymo. Toks išskyrimas padarytas dėl konkrečių veiklos sričių specifikos nulemtų teisinio reguliavimo ypatumų (Poveikio priemonių taikymo ūkio..., 11¹ p.).

LVAT gausiai nagrinėjamos mokesstinėse bylose, kurios apima ir poveikio priemonių (baudų) ūkio subjektams taikymą, mokesčių administratoriaus pareigas ir procedūrinių teisių užtikrinimo klausimus mokesciniuose teisiniuose santykiuose, LVAT aiškina Mokesčių administravimo įstatymo kontekste, kuriame iš tiesų procedūrinės mokesčių mokėtojo teisės atliekant mokesstinį tyrimą yra įtvirtintos plačiau nei VAĮ 36⁸ straipsnyje (dėl teisės būti išklaustyta žr. LVAT 2019 m. liepos 3 d. nutartį administracinėje byloje; 2020 m. gruodžio 2 d. nutartį administracinėje byloje). Tačiau taip pat pažymima, kad VAĮ normos Mokesčių administravimo įstatymo atžvilgiu yra *lex generalis*, o Mokesčių administravimo įstatymo normos VAĮ atžvilgiu yra *lex specialis* (2010 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje, kurioje buvo aiškinami valstybės tarnautojo nušalinimo pagrindai).

Konkurencijos bylose, kurių nagrinėjimo klausimų gausa administraciniuose teismuose leidžia daryti apibendrinančias išvadas, LVAT taip pat procedūrinius klausimus pirmiausiai sprendžia vadovaudamasis Konkurencijos įstatymu, *inter alia*, Konkurencijos tarybos darbo reglamentu (LVAT 2019 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje)¹⁵. Taigi aptartose srityse iš tiesų dėl teisinio reguliavimo išsamumo procedūrinės teisės paprastai yra kildinamos iš specialiųjų įstatymų, įtraukiant jau minėtus pareigos motyvuoti ir bendrųjų teisės principų taikymo atvejus (išskyrus 2.2 dalyje minimą atvejį dėl VAĮ 36⁸ straipsnio taikymo finansų rinkos priežiūros atveju).

Papildomai pažymėtina, kad anksčiau LVAT praktikoje sprendžiant ūkio subjektų administracinės atsakomybės klausimus procedūrinės teisės būdavo kildinamos ir iš Administracinių teisės pažeidimų kodekso nuostatų. Buvo manoma, kad Administracinių teisės pažeidimų kodeksas gali būti taikomas tada, kai reikia užpildyti teisės spragas arba nuoroda į minėtą kodeksą yra tiesiogiai pateikiama taikomą atsakomybę nustatančiame įstatyme, kitais atvejais turi būti vadovaujama specialiuoju įstatymu (LVAT 2011 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje; 2016 m. sausio 4 d. nutartis administracinėje byloje).

¹⁵ Nors reikia pažymėti, kad pririnkus žvelgiama plačiau – štai OAO „Gazprom“ byloje ūkio subjekto tinkamas informavimas apie tyrimą buvo vertinamas vadovaujantis ir 1965 m. lapkričio 15 d. Hagos konvencijos dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse ir komercinėse bylose įteikimo užsienyje bei 1992 metų Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartimi dėl teisinės pagalbos ir teisminių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose nuostatomis (LVAT 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje).

Tačiau pastaruoju metu klausimų dėl Administracinių nusižengimų kodekso nuostatų taikymo ir teisės spragų, vadovaujantis šiuo kodeksu, užpildymo paprastai nekyla, greičiausiai dėl išsamesnio teisinio reguliavimo, nustatančio ūkio subjektų veiklos priežiūros ir poveikio priemonių taikymo klausimus.

Kita išskirtina bylų grupė yra ta, kuriai VAI 36⁸ straipsnio normos *de jure* yra taikomos, tačiau ginčai dėl procedūrinių teisių pažeidimo išsprendžiami vadovaujantis išimtinai specialiuoju teisiniu reguliavimu arba supranacionaline teise, nedarant nuorodų į VAI 36⁸ straipsnį. Pavyzdžiui, LVAT 2018 m. lapkričio 14 d. nutartyje administracinėje byloje ūkio subjekto teisę būti išklaustam prieš priimant nepalankų sprendimą kildino iš Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 59 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad klausimas dėl kontrolės priemonės taikymo įstaigai svarstomas dalyvaujant jos atstovams, ir ši pažeidimą manė esant esminį. Kitu atveju LVAT, pasisakydamas dėl Lietuvos radijo ir televizijos komisijos kompetencijos ūkio subjektų priežiūros srityje (dėl teisės kreiptis į teismą su prašymu įpareigoti televizijos platinimo paslaugas teikiančią įmonę nutraukti neteisėtą televizijos programų platinimo internete paslaugų teikimą Lietuvos Respublikos vartotojams), taip pat vadovavosi tik specialiuoju reglamentavimu ir nurodė, kad suinteresuotiems asmenims Visuomenės informavimo įstatyme numatoma galimybė pateikti savo paaiškinimus, būti supažindintiems su tyrimo išvadomis, susipažinti su tyrimo bylos medžiaga, taip pat, prieš minėtai komisijai priimant sprendimą, būti išklaustiems šios komisijos posėdžio metu ir ten duoti paaiškinimus (LVAT 2019 m. vasario 19 d. sprendimas administracinėje byloje).

Spręsdamas dėl auditoriaus vardo ir auditoriaus pažymėjimo galiojimo panaikinimo teisėtumo ir pagrįstumo ir pažymėjęs, kad Audito įstatyme nėra numatyta auditoriaus vardo panaikinimo procedūra, LVAT teisę būti išklaustam prieš priimant asmeniui nepalankų sprendimą, kuriuo atimama teisė užsiimti auditoriaus veikla, kildino iš Konvencijos 6 straipsnio, taip pat Gero administravimo kodekso, patvirtinto 2007 m. birželio 20 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. 7 (2007), Chartijoje įtvirtinto gero administravimo principo. Neužtikrinus teisės būti išklaustam, konstatuotas gero administravimo principo pažeidimas (LVAT 2017 m. kovo 3 d. sprendimas administracinėje byloje). Taigi šiuo atveju, nesant procedūrinių teisių detalizavimo specialiajame teisės akte, pirminiu teisės šaltiniu tapo supranacionaliniai aktai. Kitu atveju *lex specialis* aiškinimas procedūrinių reikalavimų klausimu buvo papildytas Konstitucijos, Konvencijos, Chartijos ar bendruosius reikalavimus ir principus numatančiomis nuostatomis (pvz., LVAT 2017 m. spalio 31 d. sprendimas administracinėje byloje).

3. Įžvalgos dėl VAI 36⁸ straipsnio *de facto* taikymo

Kalbant apie VAI 36⁸ straipsnio priėmimo siektus tikslus, reikia pripažinti, kad atlikus LVAT praktikos analizę nenustatyta ryškaus praktikos pokyčio, kuris būtų nulemtas VAI 36⁸ straipsnio nuostatų taikymo. Atitinkamai LVAT praktikos analizė suponuoja, kad šiuo metu vis dėlto nėra prielaidų daryti išvadą, kad būtent dėl VAI 36⁸ straipsnio priėmimo LVAT praktikoje buvo sustiprinta ūkio subjektų procedūrinių teisių apsauga.

Iš LVAT praktikos matyti, kad administraciniai teismai VAI 36⁸ straipsnio nuostatas dėl ūkio subjektų procedūrinių teisių, kurios turi būti užtikrinamos taikant poveikio priemones, gana retai analizuoja ar taiko *ex officio*. Tai sudaro pagrindą teigti, kad VAI 36⁸ straipsnio procedūrinių teisių apsaugos potencialas nėra išnaudojamas visa apimtimi. Vertinant, kas galėjo nulemti tokią situaciją, t. y. kodėl teismai vis dar vangiai taiko VAI 36⁸ straipsnio nuostatas kaip ūkio subjektų procedūrinių teisių gynybos priemonę, galima išskirti keletą aspektų.

Pirma, apskritai LVAT praktika ir joje naudojamos supranacionalinės ir nacionalinės teisinės gynybos priemonės sudaro pagrindą vertinti, kad ūkio subjektai administraciniuose teismuose gali sėkmingai

apginti savo teises ir teisėtus interesus, susijusius su procedūrinių teisių pažeidimais, atsiradusiais jiems taikant poveikio priemones (žr. 2.1. poskyrį). Todėl, teismams jau atradus tinkamų ir nusistovėjusių teisinės gynybos priemonių, vien tik naujo teisinio reguliavimo priėmimas nėra pakankamas katalizatorius įtraukti šias normas į teisminę jurisprudenciją.

Antra, VAI 36⁸ straipsnio taikymo išimtis, VAI įtvirtintų procedūrinių teisių ypatumai (net du atskirai formuojami katalogai ir įpareigojimų dubliavimasis) bei specialiojo teisinio reguliavimo pasikartojančios nuostatos sudaro prielaidas diskredituoti ūkio subjektų procedūrinių teisių, kurios turi būti užtikrinamos jiems taikant poveikio priemones, kodifikavimo ar sisteminimo rimtumą. Štai ES teisinio reguliavimo pavyzdžiai rodo, kad teisės aktuose gali būti nukreipiama į universaliai taikomą bendrą procedūrinių teisių apsaugos standartą¹⁶.

Trečia, LVAT praktika patvirtina, kad teismas apskritai yra linkęs taikyti generalizuotas ūkio subjektų procedūrinės teisės reglamentuojančias nuostatas (VAI 8 straipsnio 1 dalies taikymo pavyzdys), tačiau bendrosioms nuostatoms solidžiai įsitvirtinti jurisprudencijoje reikia laiko (VAI 8 straipsnio taikymo praktika formuojama jau dvidešimtmetį). Dėl to manytina, kad teismų praktikoje (praėjus daugiau nei šešeriams metams nuo teisinio reguliavimo įsigaliojimo) vis dar yra ieškoma tinkamiausio VAI 36⁸ straipsnyje susistemintų procedūrinių teisių inkorporavimo į nuoseklią teismų praktiką būdo. Nors laiko šioms paieškoms gali ir neužtekti, nes VAI susistemintų procedūrinių teisių įtraukimą į teismų praktiką gali užkardyti naujos teisėkūros iniciatyvos, kuriomis siekiama priimti atskirą ūkio subjektų veiklos priežiūrą reglamentuojantį įstatymą (2020 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos...). Neradus detalesnių tokį siūlymą pagrindžiančių motyvų, išskyrus tai, kad „skirtingi visuomeniniai santykiai, įvertinus jų svarbą, paprastai yra reguliuojami atskirais įstatymais“, kyla abejonių, kiek pamatuotas ir pagrįstas yra toks siūlymas.

Kad ir kaip būtų, ribotas VAI 36⁸ straipsnio procedūrinių teisių taikymas teismų praktikoje šiuo metu nesudaro pagrindo vertinti, kad šių pagrindinių teisių susisteminimas bendrajame teisės akte nebuvo sėkmingas. Nėra pagrindo teigti, kad minėtos straipsnio nuostatos apskritai nesulaukė jokio atgarsio teismų praktikoje – jų taikymo pavyzdžių pateikta šiame straipsnyje. Be to, naujausia LVAT praktika dėl VAI įtvirtintų bendrųjų ūkio subjektų veiklos priežiūrą reguliuojančių nuostatų taikymo suteikia pagrindą spręsti apie vis gausesnį ir platesnį bendrųjų ūkio subjektų veiklos priežiūros instituto normų taikymą. Tai atitinkamai sudaro perspektyvas ir plačiau VAI įtvirtintą ūkio subjektų procedūrinių teisių katalogą įtraukti į teismų praktiką¹⁷.

Išvados

1. Teisinių nuostatų, numatančių pagrindines ūkio subjektų procedūrinės teisės, kurios turi būti užtikrinamos jiems taikant poveikio priemones, susisteminimas bendrajame teisės akte (VAI 36⁸ str., šiuo

¹⁶ Pavyzdžiui, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas dėl ūkio subjektų procedūrinių teisių nėra išsamus: „Priežiūros institucijos naudojimuisi įgaliojimais pagal šį straipsnį taikomos atitinkamos procedūrinės garantijos laikantis Sąjungos teisės aktų ir valstybės narės teisės aktų, įskaitant veiksmingas teismines teisių gynimo priemones ir tinkamą procesą“ (83 str. 8 d.).

¹⁷ Iš LVAT praktikos matyti, kad apskritai VAI nuostatų, nustatančių bendruosius reikalavimus dėl ūkio subjektų veiklos priežiūros, taikymas įgyja pagreitį: aiškintos VAI 36⁶ straipsnio nuostatos dėl informacijos priežiūrą atliekančiams subjektams teikimo, taip pat VAI 36¹ straipsnio normos dėl bendrųjų ūkio subjektų veiklos priežiūros nuostatų (LVAT 2020 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje); plėtojamas VAI 36² straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinto viešumo principo aiškinimas (LVAT 2020 m. lapkričio 11 d. nutartis administracinėje byloje); aiškinamos VAI 36⁸ straipsnio 6 dalies nuostatos dėl ūkio subjektams skiriamų sankcijų dydžio parinkimo (LVAT 2020 m. rugsėjo 9 d. nutartis administracinėje byloje) ir kt.

- metu – 37 str.) iš esmės vertintinas kaip pozityvus reiškinys. Esminių procedūrinių teisių, kurios detalizuoja ir įgyvendina principinius gero administravimo ir teisės į gynybą elementus, įtvirtinimas viename teisės akte turėtų prisidėti prie nuoseklesnio ūkio subjektų teisių užtikrinimo viso ūkio subjektų veiklos priežiūros instituto kontekste. Nors šis susistemtinimas *expressis verbis* nulemtas Europos Tarybos priimtų tarptautinių dokumentų, išveigiama ir Europos Sąjungos teisyno įtaka. Taip pat pastebimas sistematinimo nenuoseklumas ir procedūrinių teisių katalogo plėtojimo galimybė.
2. LVAT praktikoje ūkio subjekto teisė būti išklaustam ir teisė į gynybą kildinama atitinkamai iš Konstitucijos 30 ir 31 straipsnių; Konvencijos 6, 7, 13 straipsniais, 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalimi, Europos Tarybos rekomendacijomis bei Chartijos 41, 47 ir 48 straipsniais dažniausiai vadovaujama kaip papildomais teisės aiškinimo šaltiniais, nurodančiais teisės normų aiškinimo kryptį, tokiu būdu stiprinant tarptautinių teisinių idėjų perėmimą ir plėtojant jų turinį, o kartu ir teisinės gynybos veiksmingumą. Tačiau tam tikrais atvejais supranacionaliniai teisės aktai veikia kaip pirminiai ir vieninteliai, o ne kaip teismo sprendimų motyvaciją stiprinantys teisės šaltiniai.
 3. Ūkio subjektų procedūrinių teisių pažeidimai LVAT praktikoje dažnai kildinami iš bendrųjų teisės principų netinkamo taikymo, o pareigos motyvuoti administracinį sprendimą, siejamos su VAĮ 8 straipsnio 1 dalimi, galiojusia iki 2020 m. lapkričio 1 d., taikymas pasižymi ne tik gausa, bet ir universalumu. Tačiau LVAT savo praktikoje VAĮ 36⁸ straipsnio nuostatas dėl ūkio subjektams garantuojamų procedūrinių teisių taikant jiems poveikio priemonės gana retai analizuoja ar taiko *ex officio*. Netgi tais atvejais, kai konkrečiai priežiūros sričiai VAĮ 36⁸ straipsnio nuostatos *de jure* yra taikomos, procedūriniai teisės pažeidimai vis tiek dažniau kildinami arba iš *lex specialis*, arba iš supranacionalinės teisės ir bendrųjų teisės principų.
 4. VAĮ susistemintų ūkio subjektų procedūrinių teisių apsaugos potencialas LVAT praktikoje nėra išnaudojamas visa apimtimi ar aktyviai naudojamas kaip teisinės gynybos priemonė. Tam galėjo padaryti įtaką išplėtotas kitų teisinės gynybos priemonių taikymas, ūkio subjektų procedūrinių teisių susistemtinimo proceso trūkumai ir integralumo stoka, per trumpas teisinio reguliavimo galiojimo laikotarpis. Manytina, kad teismų praktikoje vis dar yra ieškoma tinkamiausio šių VAĮ susistemintų procedūrinių teisių inkorporavimo į nuoseklią teismų praktiką būdą. Galiausiai LVAT praktikoje sėkmingai užtikrinamos ūkio subjektų procedūrinių teisių taikant poveikio priemonės apsaugos šiuo metu nėra pagrindo sieti su VAĮ 36⁸ straipsnio priėmimu, atitinkamai šių susistemintų procedūrinių teisių įtaka teismų praktikai nėra labai didelė.

Literatūra

Teisės aktai

Tarptautinės konvencijos, Europos Sąjungos reglamentai ir kt.

1950 m. lapkričio 4 d. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14, taip pat 16 protokolu (2011, 2015). *Valstybės žinios*, 156-7390, *TAR*, 11609.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *OL C* 326, p. 391–407.

2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas). *OJ L* 119, p. 1–88.

2016 m. birželio 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl atviros, veiksmingos ir nepriklausomos Europos Sąjungos administracijos (2016/2610(RSP)). *OL C* 86, p. 126–139.

Su Pagrindinių teisių chartija susiję išaiškinimai. *OJ C* 303, p. 17–35.

Konstitucija, kodeksai, įstatymai

Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (1999, 2006, 2020). *Valstybės žinios*, 60-1945; 77-2975; TAR, 2020-12819.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (1999, 2000, 2016). *Valstybės žinios*, 13-308; 85-2566; TAR, 2016-16849.

Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 110-5564.

Vyriausybės nutarimai

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 127-6403.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 22 d. nutarimas Nr. 836 „Dėl Verslą prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 91- 3931.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 13 d. nutarimas Nr. 185 „Dėl Geresnio reglamentavimo programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 29-1024.

Specialioji literatūra

Andrijauskaitė, A. (2016). Teisė būti išklausytam – kelias geresnių administracinių procedūrų link. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis*, 31, 555–573.

Andrijauskaitė, A. (2017). Creating Good Administration by Persuasion: A Case Study of the Recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe. *International Public Administration Review*, 15, 3–4, 39–58.

Andrijauskaitė, A. (2018). Meduolis ar botagas? Geras administravimas kitaip. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis*, 34, 401–415.

Andrijauskaitė, A. (2019). Exploring the penumbra of punishment under the ECHR. *New Journal of European criminal Law*, 10, 4, 363–375 1–13, doi:10.1177/2032284419868789.

Andrijauskaitė, A. (2020). Procedural Rights in Lithuanian Administrative Law – (Still) An Uncharted Territory? [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://droit-public.ulb.ac.be/wp-content/uploads/2020/07/Workshop-Report-final.pdf> [žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 30 d.].

Andruškevičius, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai: teisingumo ir protingumo principų poveikis. *Teisė*, 76, 21–34.

Andruškevičius, A., Paškevičienė, L. (2011). *Viešojo administravimo teisiniai pagrindai*. Vilnius: VI Registrų centras.

Bailleux, A. (2014). The fiftieth shade of grey. Competition law, “criministrative law” and “fairly fair trials”. Iš Weyembergh, A., Galli, F. (eds), 2014. *Do labels still matter? Blurring boundaries between administrative and criminal law. The influence of the EU*. Brussels: Presses Universitaires de Bruxelles.

Beinoravičius, D., Vainiūtė, M. (2007). Kodifikavimo reikšmė, metodai ir tendencijos. *Jurisprudencija*, 2(92), 13–17.

Bentham, J. (1982). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Oxford: Oxford University Press.

Blanc, F. (2018) Tools for Effective Regulation: Is “More” Always “Better”? *European Journal of Risk Regulation*, 9, 465–482, <https://doi.org/10.1017/err.2018.19>.

Bublienė, D., et al. (2017). Teisinio reguliavimo *ex post* vertinimo perspektyvos Lietuvoje. Vilnius [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2018/01/Ex-post3.pdf> [žiūrėta 2021 m. sausio 9 d.].

Danėlienė, I. (2012). The Right to Good Administration: the Impact of European Union Law on the Development of the Principles of Lithuanian Administrative Law. Iš *Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija: Mokslo studija, skirta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo dešimtmečiui*. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 431–452.

Danėlienė, I. (2014). Teisė į gerą administravimą: Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos administracinės teisės principų raidai. Iš *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai: mokslinių straipsnių, skirtų Europos Sąjungos teisės įtakai Lietuvos konstitucinei, administracinei, aplinkos apsaugos, baudžiamajai, civilinei ir civilinio proceso, darbo ir socialinės apsaugos bei finansų teisei, rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Danėlienė, I., Saudargaitė, I. (2016). Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtinta teisė į gerą administravimą. *Teisė*, 99, 92–109, <http://dx.doi.org/10.15388/Teise.2016.99.10115>.

De Benedetto, M. (2014). Procedural Powers in Competition Enforcement: A Look at Inspections. *Academic Society for Competition Law Conference Working Papers*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2463115>.

- De Moor-Van Vugt, A. J. C. (2012). Administrative Sanctions in EU Law. *Review of European Administrative Law*, 5(1), 5–41 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dare.uva.nl/search?identifier=bed5fe36-3843-4e2d-8eb1-c9f48a9a0363> [žiūrėta 2020 m. vasario 12 d.].
- Deviatnikovaitė, I. (2021). *Administracinė teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Driukas, A. (2018). *Materialiosios privatinės teisės terminai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Galetta, D.-U. *et al.* (2015). The context and legal elements of a Proposal for a Regulation on the Administrative Procedure of the European Union's institutions, bodies, offices and agencies. Study. European Union [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8a981d92-c0d5-11e5-9e54-01aa75ed71a1/language-en> [žiūrėta 2020 m. vasario 12 d.].
- Gedmintaitė, A. (2016). *Teisėtų lūkesčių apsaugos principas viešojoje teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kargaudienė, A. (2006). Europos Sąjungos pagrindinių teisų chartijos principų įgyvendinimo klausimai administracinės teisės sistemoje. *Jurisprudencija*, 4(82), 40–45.
- Kargaudienė, A., Meškys, L. (2010). Proporcingumo principo reikšmė administracinio poveikio priemonių taikyme. *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka*, 4, 59–76.
- Kūris, E. (ed.) (2015). *Krizė, teisės viešpatavimas ir žmogaus teisės*. Šiauliai: AB „Titnagas“.
- Markevičiūtė, M. (2016). Kaltė kaip juridinių asmenų administracinio baudimo sąlyga. *Teisė*, 100, 81–101. <https://doi.org/10.15388/Teise.2016.100.10248>
- Nasutavičienė, J. (2012). *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintų įmonių teisių apsaugos problemos ES konkurencijos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Paužaitė-Kulvinskienė, J. (2009). Teisės į gerą administravimą (atsakingo valdymo principo) sampratos doktrininiai aspektai bei įgyvendinimo pavyzdžiai aplinkos apsaugos teisėje. *Teisė*, 72.
- Paužaitė-Kulvinskienė, J. (2010). Atsakingo valdymo principas bei jo procesinės garantijos. Iš Valančius, V. *Administraciniai teismai Lietuvoje. Nūdienos iššūkiai*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas.
- Paužaitė-Kulvinskienė, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability. Iš Švedas, G., Murauskas, D. (ed.) (2021). *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence. Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Switzerland: Springer, 261–285. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-54783-7>
- Paužaitė-Kulvinskienė, J., Andrijauskaitė, A. (2020). The Pan-European General Principles of Good Administration in Lithuania. A Success Story with Caveats, 560–582. Iš A Stelkens, U., Andrijauskaitė, A. (ed). *Good Administration and the Council of Europe: Law, Principles, and Effectiveness*. Oxford: Oxford University Press.
- Raižys, D., Nasutavičienė, J. (2018). Teisės neduoti prieš save parodymų užtikrinimas mokesčių administravimo procedūrose. *Teisės apžvalga. Law review*, 2(18), 114–129. <https://doi.org/10.7220/2029-4239.18.7>
- Raižys, D., Urbonas, D. (2010). Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis. *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka*, 3, 51–74.
- Soloveičikas, D. (2004). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (lyginamieji aspektai)*. Vilnius: Justitia.
- Stelkens, U., Andrijauskaitė, A. (2017). Europos Tarybos kuriama pridėtinė vertė administracinei teisei: bendrų europinių gero administravimo nuostatų vystymas ir jų reikšmė Europos Tarybos valstybių narių nacionalinei teisei. *Teisė*, 104, 52–74. <https://doi.org/10.15388/Teise.2017.104.10845>
- Stelkens, U., Andrijauskaitė, A. (ed). (2020). *Good Administration and the Council of Europe: Law, Principles, and Effectiveness*. Oxford: Oxford University Press.
- Surgailis, Ž. (2016). Turinio viršenybės prieš formą principo mokesčiuose santykiuose taikymas viešojo administravimo subjektams keliamų bendrųjų reikalavimų kontekste. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis*, 30, 2015, 387–404.
- Šedbaras, S. (2002). Kai kurių administracinio proceso vidinės struktūros elementų sampratos problemos. *Jurisprudencija*, 32(24), 41–53.

- Šedbaras, S. (2006). *Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Justitia.
- Urbonas, D. (2005). Administracinės sankcijos kai kurioje Europos Sąjungos valstybėse: samprata, tipologija ir taikymo principai. *Jurisprudencija*, 70(62), 42–53.
- Urbonas, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Urmonas, A., Kanapinskas, V. (2010). The Supervision of Business Entities in Lithuania: Key Problems of the Legal Regulation and Possible Solutions. *Jurisprudencija*, 3(121), 317–327.
- Valančius, V. (ed.) (2004). *Viešasis administravimas ir privatūs asmenys. Viešojo administravimo subjektų ir privačių asmenų santykius reglamentuojantys administracinės teisės principai*. Vilnius: Justitia.
- Vermeulen, G., De Bondt, W., Ryckman, C. (2012). *Rethinking International Cooperation in Criminal Matters in the EU, Moving Beyond Actors, Bringing Logic Back, Footed in Reality*. Antwerp: Maklu.
- Weyembergh, A., Galli, F. (ed.), 2014. *Do labels still matter? Blurring boundaries between administrative and criminal law. The influence of the EU*. Brussels: Presses Universitaires de Bruxelles.
- Weyembergh, A., Joncheray, N. (2016). Punitive Administrative Sanctions and Procedural Safeguards. A Blurred Picture that Needs to Be Addressed. *New Journal of European Criminal Law*, 7, 2, 190–209 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-12-05]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/203228441600700208>.
- Žalimienė, S. ir kt. (2019). *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymas supra- ir nacionaliniu lygmenimis*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

- Engel ir kiti prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, [1976-06-08]. ECLI:CE:EC HR:1976:0608JUD000510071.
- Öztürk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. 8544/79, [1984-02-21]. ECLI:CE:ECHR:1984:1023JUD000854479.
- Jussila prieš Suomiją* [EŽTT], Nr. 73053/01, [2006-11-23]. ECLI:CE:ECHR:2006:1123JUD007305301.
- UAB „Impar“ prieš Lietuvą*, [EŽTT], Nr. 13102/04, [2010-01-05]. ECLI:CE:ECHR:2010:0105JUD001310204.
- UAB „Rikoma“ prieš Lietuvą*, [EŽTT], Nr. 9668/06, [2011-01-18]. ECLI:CE:ECHR:2011:0118JUD000966806.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

- DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH* [ESTT], Nr. C-279/09, [2010-12-22]. ECLI:EU:C:2010:811.
- Europos Komisija prieš United Parcel Service, Inc.* [ESTT], Nr. C-265/17 P, [2019-01-16]. ECLI:EU:C:2019:23.
- Glencore Agriculture Hungary Kft. prieš Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatóság* [ESTT], Nr. C-189/18, [2019-10-16]. ECLI:EU:C:2019:861.
- Orkem prieš Europos Komisiją* [ESTT], Nr. 374/87, [1989-10-18]. ECLI:EU:C:1989:387.
- ARBED prieš Komisiją* [ESTT], Nr. C-176/99 P [2003-10-2]. ECLI:EU:C:2003:524.
- Sopropé* [ESTT], Nr. C-349/07 [2008-12-18]. ECLI:EU:C:2008:746.
- Texdata Software* [ESTT], Nr. C-418/11, [2013-09-26]. ECLI:EU:C:2013:588.
- Buzzi Unicem prieš Komisiją* [ESTT], Nr. T-297/11, [2014-03-14]. ECLI:EU:T:2014:122.
- DB prieš Consob* [ESTT], Nr. C-481/19, [2021-02-02]. ECLI:EU:C:2021:84.

Nacionalinių teismų praktika

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

- 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 36-915.
- 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 104-2644.
- 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1105.
- 2002 m. liepos 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 69-2832.
- 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-4819.
- 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 131-4743.
- 2016 m. vasario 17 d. nutarimas. *TAR*, 2985.
- 2017 m. gegužės 30 d. nutarimas. *TAR*, 9149.
- 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimas. *TAR*, 21226.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika

- 2004 m. gruodžio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁵-1056/2004.
2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁵-626/2005.
2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A³⁹-1939/2008.
2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-715/2008.
2010 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-801/2010.
2011 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-2400/2011.
2012 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-2327/2012.
2013 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-709/2013.
2013 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁰-1831/2013.
2014 m. balandžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-253/2014.
2014 m. birželio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-392/2014.
2015 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-903-624/2015.
2016 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-379-261/2016.
2016 m. gegužės 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-97-858/2016.
2016 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2330-520/2016.
2016 m. sausio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-43-520/2016.
2017 m. birželio 2 d. nutartis administracinėje byloje eA-1489-858/2017.
2017 m. kovo 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-328-556/2017.
2017 m. spalio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-872-525/2017.
2017 m. spalio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1228-662/2017.
2017 m. spalio 31 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-638-492/2017.
2018 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-776-575/2018.
2018 m. gegužės 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-90-756/2018.
2018 m. lapkričio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-725-822/2018.
2018 m. rugsėjo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-628-756/2018.
2019 m. balandžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2252-629/2019.
2019 m. birželio 26 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-770-1062/2019.
2019 m. gruodžio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1307-556/2019.
2019 m. gruodžio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-756-602/2019.
2019 m. kovo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-81-552/2019.
2019 m. liepos 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1510-602/2019.
2019 m. rugpjūčio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1132-629/2019.
2019 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-2405-662/2019.
2019 m. spalio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1135-822/2019.
2019 m. spalio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1361-822/2019.
2019 m. vasario 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-3137-525/2019.
2019 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-378-629/2019.
2019 m. gruodžio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2407-575/2019.
2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1402-629/2019.
2020 m. balandžio 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-397-822/2020.
2020 m. birželio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-817-442/2020.
2020 m. birželio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-161-552/2020.
2020 m. gruodžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2714-602/2020.
2020 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2252-438/2020.
2020 m. kovo 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-317-525/2020.
2020 m. kovo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-290-525/2020.
2020 m. lapkričio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2013-525/2020.
2020 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-20-525/2020.
2020 m. rugsėjo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2850-624/2020.
2020 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-55-525/2020.
2021 m. sausio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-21-624/2021.

Travaux preparatoires ir kita

- 2008 m. kovo 18 d. Viešojo administravimo įstatymo 2, 5, 7 ir 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 9(1) ir 43 straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XP-2908 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.316009?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=896b0c48-54da-4414-9f6d-726fb2055acf> [žiūrėta 2021 m. vasario 15 d.].
- 2013 m. gruodžio 30 d. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2, 36(1), 36(2) straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 36(8) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. 13-1558-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.215617?positionInSearchResults=15&searchModelUUID=ddd488bf-6ec5-41aa-942b-e84f5dcef385> [žiūrėta 2021 m. vasario 15 d.].
- 2020 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo protokolinio nutarimo projektas dėl Viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4142(2) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/91658bf0942a11eaa51db668f0092944?jfwid=-jbu3hrfyh> [žiūrėta 2021 m. vasario 20 d.].
- Generalinio advokato Priit Pikamae išvada, pateikta 2020 m. spalio 27 d., byloje C-481/19.
- OECD (2014). Framework for Regulatory Policy Evaluation [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-framework-for-regulatory-policy-evaluation_9789264214453-en#page22 [žiūrėta 2021 m. sausio 10 d.].
- OECD (2015). Reviews of Regulatory Reform. Regulatory Policy in Lithuania. Focusing on the Delivery Side [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/regulatory-policy-in-lithuania_9789264239340-en#page1 [žiūrėta 2021 m. sausio 13 d.].
- ReNEUAL Model Rules on EU Administrative Procedure (2014) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.reneual.eu/images/Home/ReNEUAL-Model_Rules-Compilation_BooksI_VI_2014-09-03.pdf [žiūrėta 2021 m. vasario 15 d.].

The Protection of the Fundamental Procedural Rights of Business Entities by Applying Sanctions and the Results of the Legal Systematization of These Rights

Eimantė Pogūžinskė
(Vilnius University)

S u m m a r y

The basic procedural rights systematized in Article 37 of the Law on Public Administration of the Republic of Lithuania (formerly Article 36⁸) specify and implement the basic elements of good administration and the right of defence. Such a systematization should strengthen the entire institution supervising the activities of business entities and contribute to a consistent enforcement of their rights. However, the case law of the Supreme Administrative Court of Lithuania reveals that the basic procedural rights systematized in the Law on Public Administration did not significantly impact the protection of business entities' procedural rights, which are guaranteed in the case law regarding the imposition of sanctions. According to the case law of the aforementioned court, the protection of the procedural rights of business entities generally derives from the *lex specialis*, supranational law, and the general principles of law. Thus, the potential for the protection of the fundamental procedural rights of business entities structured in the Law on Public Administration is not yet fully exploited in the case law.

Ūkio subjektų pagrindinių procedūrinių teisių apsauga taikant poveikio priemones ir šių teisių įstatyminio sisteminimo rezultatai

Eimantė Pogūžinskė
(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 37 straipsnyje (anksčiau – 36⁸ str.) susistemintos pagrindinės procedūrinės teisės detalizuoja ir įgyvendina principinius gero administravimo ir teisės į gynybą elementus. Toks susistemimas turėtų sustiprinti visą ūkio subjektų veiklos priežiūros institutą ir prisidėti prie nuoseklesnio ūkio subjektų teisių užtikrinimo. Tačiau Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika atskleidžia, kad Viešojo administravimo įstatyme susistemintos pagrindinės procedūrinės teisės minėto teismo praktikoje užtikrinamai ūkio subjektų procedūrinių teisių apsaugai poveikio priemonių taikymo kontekste reikšmingos įtakos nepadarė. Minėto teismo praktikoje ūkio subjektų

procedūrinių teisių apsauga paprastai kildinama iš *lex specialis*, iš supranacionalinės teisės ir bendrųjų teisės principų. Taigi Viešojo administravimo įstatyme susistemintų ūkio subjektų pagrindinių procedūrinių teisių apsaugos potencialas teismų praktikoje nėra išnaudojamas visa apimtimi.

Eimantė Pogužinskė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros doktorantė. Pagrindinės mokslinių interesų ir tyrimų sritys: administracinė teisė, administracinio proceso teisė, viešasis administravimas. Rengiamos disertacijos pavadinimas: „Ūkio (verslo) subjektų veiklos priežiūros modelis: *lex generalis* ir *lex specialis*“.

Eimantė Pogužinskė is a PhD Student at the Department of Public Law, Faculty of Law, Vilnius University. Her main fields of expertise are administrative law, administrative procedural law, and public administration. The title of Šilvaitė's forthcoming dissertation is *The Model of the Supervision of Activities of Economic Operators (Business): Lex Generalis and Lex Specialis*.